

SADRŽAJ

PREDGOVOR	3
O PRAVNOJ KLINICI	5
a) Pravna klinika kao dio sustava besplatne pravne pomoći.....	5
b) Djelokrug Pravne klinike	6
c) Organizacijska struktura Pravne klinike.....	7
d) Volontiranje u Pravnoj klinici	9
PRAKTIČNE UPUTE ZA RAD SA STRANKAMA	13
a) Cilj pravnog savjetovanja i važnost etičkog pristupa u radu sa strankama	13
b) Komunikacija sa strankama	14
c) Rad na predmetu	18
1. Odluka o zaprimanju predmeta.....	18
2. Odabir oblika pravne pomoći	20
3. Istraživanje za potrebe rada na predmetu.....	21
4. Izrada pisanih pravnih mišljenja i drugih dokumenata.....	23
5. Kontrola rezultata rada na predmetu	26
6. Informiranje i savjetovanje stranke	28
7. Shema rada u Pravnoj klinici.....	29
STUDIJA SLUČAJA: KAKO PRUŽITI PRAVNU POMOĆ?	30
a) Činjenično stanje	30
b) Rad na predmetu	30
1. Sažetak relevantnih informacija	30
2. Analiza problema	32
3. Relevantni propisi	33
c) Pravni savjet.....	35

PRIRUČNIK
ZA RAD STUDENATA KLINIČARA

Izdavač:

Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Za izdavača:

Prof. dr. sc. Igor Gliha

Lektor:

Marko Bratković, mag. iur.

Grafički dizajn:

Gordana Vinter
Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb

Tisak:

Sveučilišna tiskara d.o.o.
Trg maršala Tita 14, Zagreb

Zagreb, 2015.

PREDGOVOR

Pred vama je prvo izdanje Priručnika za rad studenata kliničara u Pravnoj klinici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Priručnik je zamišljen kao sveobuhvatni dokument koji će – s jedne strane – na jednostavan način zainteresiranoj javnosti dati uvid u način rada Pravne klinike i – s druge strane – studentima kliničarima dati podlogu za lakši ulazak u pravnu praksu. Stoga se ponajprije daje kratak povijesni pregled rada Pravne klinike uz pojašnjenje organizacijske strukture i uloge u okviru sustava besplatne pravne pomoći. Zatim se daju precizne upute za rad koje odražavaju najbolja iskustva iz višegodišnjeg rada Pravne klinike. Razrađuju se važne teme kao što su način ophođenja sa strankama, zaprimanje predmeta u Pravnoj klinici, istraživanje za potrebe rada na predmetu, izrada pravnih mišljenja i informacija te njihovo priopćavanje strankama. Da sve ne bi ostalo na načelnim uputama, studentima se u studiji slučaja na konkretnom primjeru pojašnjava kako bi trebao izgledati njihov praktičan rad u okviru Pravne klinike. U takvu obliku Priručnik predstavlja dokument koji bi mogao doprinijeti ne samo poboljšanju kvalitete rada u Pravnoj klinici nego i praktičnom obrazovanju budućih pravnika uopće.

Priručnik je rezultat zajedničkih napora studenata kliničara te akademskih i vanjskih mentora Pravne klinike. Ipak, među mnogima koji su doprinijeli ostvarenju ovom projektu posebno treba istaknuti studente kliničare Vanju Salinu i Vedrana Stankovića koji su svojom upornošću i brojnim idejama omogućili da Priručnik kao projekt doista postane stvarnost. Zahvale idu i mom zamjeniku Jurju Brozoviću, koji je redakturom i dodavanjem vlastitih iskustava i ideja ovom Priručniku dao njegov konačan oblik. Na posljetku, zahvaljujem i akademskoj mentorici, kolegici Ivi Kuštrak te vanjskim mento-

ricama, kolegicama iz prakse Dunji Čurčiji, Emi Menđušić Škugor i Ana-Mariji Grubišić Čabraja koje su svojim komentarima doprinijele sveobuhvatnosti ovoga Priručnika.

Svima želim uspješan rad i nadam se da će ovaj Priručnik rezultirati velikim brojem zadovoljnih korisnika besplatne pravne pomoći bez čega sustav besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj ne može ostvariti svoju svrhu.

prof. dr. sc. Alan Uzelac
voditelj Pravne klinike

O PRAVNOJ KLINICI

a) Pravna klinika kao dio sustava besplatne pravne pomoći

Pravna klinika započela je sa svojim radom 2010. godine nakon što je donesen prvi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 62/08, 44/11, 81/11). Zakonom su se kao pružatelji pravne pomoći uz odvjetnike po prvi puta pojavile ovlaštene udruge civilnog društva i pravne klinike organizirane u okviru visokih učilišta. Međutim, Zakon je uvođenjem razlikovanja između tzv. primarne i sekundarne pravne pomoći značajno ograničio opseg pravne pomoći koje su pojedini pružatelji bili ovlašteni pružiti. Udruge su u okviru svojih djelatnosti dobile ovlast pružati opće pravne informacije te savjetovati i zastupati u upravnim i drugim izvansudskim predmetima (tzv. primarna pravna pomoć), dok su na zastupanje u postupcima pred sudovima (tzv. sekundarna pravna pomoć) ovlašteni jedino odvjetnici. S obzirom na njihov specifičan pravni položaj, pravnim klinikama ostavljena je autonomija u određivanju svojeg djelokruga, ali se sukladno Zakonu njihov djelokrug trebao ograničiti na opće pravne informacije, pravne savjete i pismena u okviru pružanja primarne pravne pomoći.

Zakon nije samo ograničio opseg pravne pomoći koju pojedini pružatelji mogu pružiti, već i osobe koje mogu biti korisnici besplatne pravne pomoći. Pravna pomoć mogla se pružiti samo u određenim vrstama postupka. Zahtijevalo se da se u tim postupcima rješava o tzv. egzistencijalnim pitanjima, čime se tijelu nadležnom za primjenu ostavilo na tumačenje kada će pitanje biti dovoljno egzistencijalno da zasluži besplatnu pravnu pomoć. Osim toga, uvjeti koji su postavljeni pred korisnike bili su prestrogi i gotovo nemogući za ispuniti. Primjerice, iako se možda radilo o jedinoj imovini koju je korisnik imao u vlasništvu, prevelika nekretnina u kojoj stanuje ili

nekoliko kvadratnih metara bezvrijednog poljoprivrednog zemljišta bili su prepreka za odobravanje besplatne pravne pomoći. Povrh svega, procedura za odobrenje pravne pomoći koja je trebala prethoditi njenom pružanju nije uzimala u obzir hitnost pojedinih postupaka i činjenicu da prekasno pružena pravna pomoć uopće ne predstavlja pomoć.

Upravo zbog spomenutih problema, Zakon je od samog donošenja uzrokovao kontroverze u stručnoj javnosti pa se vrlo brzo našao u postupku ocjene ustavnosti pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske. Dok je, suprotno stajalištu dijela odvjetničke struke, sam Zakon i sustav besplatne pravne pomoći ocijenjen kao ustavan, kompleksnost procedure, nejasni kriteriji i nedovoljno određen tekst pojedinih odredbi rezultirali su djelomičnim ukidanjem odredaba Zakona. Izmjene i dopune Zakona bile su namijenjene otklanjanju spomenutih nedostataka, no vrlo brzo je postalo jasno da postojeći sustav ne funkcionira i da će ga zakonodavac trebati iz temelja izmijeniti.

Novi Zakon (NN 143/13) značajno je pojednostavio proceduru u pogledu primarne pravne pomoći. Uredima državne uprave, ovlaštenim udrugama i pravnim klinikama dana je ovlast samostalno procijeniti kojim osobama bi plaćanje stručne pravne pomoći moglo ugroziti osobno uzdržavanje i uzdržavanje članova kućanstva. Sekundarna pravna pomoć i dalje je zadržana za uzak krug korisnika koji zadovoljavaju stroge zakonske uvjete u pogledu njihova imovinskog stanja, ali su oni, u odnosu na ranije uređenje, određeni jasnije i logičnije te u većoj mjeri uzimaju u obzir specifičnosti svakog pojedinih slučaja. Ipak, primjena Zakona u praksi i dalje pokazuje niz nedostataka te će se tek protekom duljeg vremena moći sa sigurnošću ustanoviti ostvaruje li se Zakonom zacrtana svrha.

b) Djelokrug Pravne klinike

Pravna klinika je oblik praktične nastave u okviru koje studenti u organiziranom timskom radu pod stručnim nadzorom akademskih mentora i suradnika rade na predmetima stranaka koje im se obrate za pravnu pomoć. Tijekom volontiranja u Pravnoj klinici studenti se osposobljavaju za rad u pravnoj

struci primjenjujući teorijsko znanje usvojeno tijekom studija na konkretne predmete. Ujedno se uključuju u sustav pružanja besplatne pravne pomoći ugroženim socijalnim skupinama osoba te drugim pojedincima koji nisu u stanju koristiti svoja pravnim poretkom zajamčena prava.

Djelujući u skladu s mjerodavnim odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći te Akta o organizaciji Pravne klinike (Statuta Pravne Klinike), studenti pružaju sve oblike pravne pomoći koje su prema pozitivnim propisima ovlašteni pružati. Tako u okviru pružanja tzv. primarne pravne pomoći, studenti informiraju stranke o pravnim mogućnostima i raspoloživim procesnim sredstvima pružajući im opće pravne informacije te pisane pravne savjete u obliku pravnih mišljenja koji uvijek moraju biti raspravljeni i prihvaćeni na sastanku određene kliničke grupe koja je predmet preuzela u rad. Studenti ujedno pomažu strankama u sastavljanju pismena i podnesaka stavljanjem na raspolaganje različitih obrazaca, ali ne i njihovom konkretnom izradom jer studenti kliničari nisu ovlašteni zastupati stranke u sudskim postupcima (tzv. sekundarna pravna pomoć).

Pravna klinika se nije ograničila samo na pružanje besplatne pravne pomoći, već je suradnjom s preko 30 udruga civilnog društva koncentracija usmjerena i na prijedlog promjena sustava, odnosno na njegovo poboljšanje.

c) Organizacijska struktura Pravne klinike

Organizacija Pravne klinike je napravljena u skladu s najboljim inozemnim iskustvima pravnih klinika u Velikoj Britaniji i Norveškoj. Iskustva su razmijenjena i na studijskim putovanjima gdje su vodstvo Pravne klinike i studenti dobili priliku iz prve ruke saznati kako funkcioniraju pravne klinike s dugačkom tradicijom.

Unutarnju organizacijsku strukturu Pravne klinike čine vodstvo, akademski i vanjski mentori te kliničke grupe (radne skupine studenata osnovane za pojedino pravno područje).

Voditelj Pravne klinike rukovodi njenim radom što uključuje predstavljanje, nadziranje rada i poslovanja, brigu o urednom obavljanju poslova u Pravnoj

klinici te poticanje, odobravanje i supotpisivanje kliničkih projekata i naposljetku ovjeravanje uspješnog sudjelovanja studenata kliničara.

Akademski mentori su suradnici i nastavnici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji sukladno svojem stručnom znanju i sposobnostima u području rada određene kliničke grupe pomažu studentima i nadziru postupak pružanja besplatne pravne pomoći. Njihove poslove obavljaju i vanjski suradnici i druge stručne osobe (odvjetnici, odvjetnički vježbenici, diplomirani pravnici s iskustvom u pojedinom pravnom području).

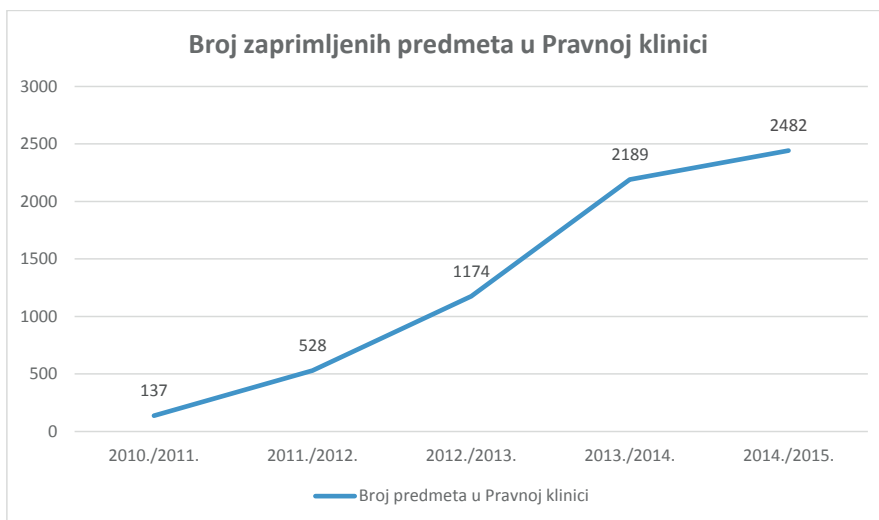
Prvotno su studenti bili podijeljeni u tri kliničke grupe i to građansku, kaznenu i upravnu. Međutim, zbog uočenih potreba stranaka i povećanog opsega predmeta u kojima se pružala besplatna pravna pomoć, ubrzo je organizacijska struktura pretrpjela promjene pa tako danas Pravnu kliniku čine sljedeće grupe:

- Grupa za suzbijanje diskriminacije i manjinska prava
- Grupa za pomoć tražiteljima azila i strancima
- Grupa za zaštitu i pomoć žrtvama i svjedocima kaznenih djela
- Grupa za prava djece i obiteljsko uzdržavanje
- Grupa za pomoć građanima u ovršnom postupku
- Grupa za zaštitu prava pacijenata
- Grupa za zaštitu prava radnika.

U svakoj grupi studenti samostalno izabiru svog predstavnika (tzv. studentskog mentora) koji, zajedno s iskusnim studentima koji su u radu Pravne klinike sudjelovali i u ranijem semestru, nadziru izradu pravnih mišljenja i sudjeluju u radnim tijelima Pravne klinike.

Upravo su radna tijela ono što Pravnoj klinici daje posebnost u svijetu besplatne pravne pomoći. Strateška pitanja o pravcu djelovanja Pravne klinike, njezinoj organizaciji te druge strateške odluke studenti zajednički dogovaraju s voditeljem i mentorima na tzv. Malom vijeću. Nekoliko puta tijekom akademske godine, organizira se i plenum svih studenata kliničara gdje imaju priliku doprinijeti organizaciji Pravne klinike.

Kako Pravna klinika radi, najbolje govore statistički podaci. Od samo jednog, ali vrijednog, skromnog predmeta u zimskom semestru akademske godine 2010./2011., Pravna je klinika u akademskoj godini 2013./2014. godini zaprimila više od 2000 predmeta, što je kao trend nastavljeno i u akademskoj godini 2014./2015.

Uspješna statistika o broju predmeta upućuje, s jedne strane, da rad Pravne klinike nailazi na povjerenje građana, ali, s druge strane, i na rastuću potrebu za takvim oblikom pravne pomoći.

d) Volontiranje u Pravnoj klinici

Volontiranje u Pravnoj klinici organizirano je tako da potiče solidarnost i timski duh. Studenti kliničari gotovo sve aktivnosti obavljaju grupno – od zaprimanja predmeta do njegova rješavanja. Individualne vještine potiču se u izradi nacrtu pravnih mišljenja i komunikaciju sa strankama.

Velik dio kliničkih aktivnosti odvija se na dežurstvima. Na dežurstvima studenti obavljaju niz zadataka pa tako zaprimaju stranke na razgovor po njihovom prethodno najavljenom osobnom dolasku u Pravnu kliniku, o čemu

se evidencija vodi u tzv. Knjizi narudžbi, preuzimaju upite stranaka putem telefona i održavaju sastanke grupe.

Zaprimanje predmeta na dežurstvima u Pravnoj klinici i konkretno rješavanje slučajeva samo je jedan od aspekata rada u Pravnoj klinici. Studenti kliničari također putuju u druge gradove i dijelove Hrvatske u okviru tzv. vanjskih klinika gdje zaprimaju i rješavaju predmete osoba koje inače ne bi mogle ostvariti svoje pravo na pravnu pomoć, a ponekad održavaju i predavanja o načinu rješavanja gorućih pravnih problema u društvu (tzv. street law).

Vanjske klinike su projekt Pravne klinike organiziran u suradnji s gradovima i organizacijama civilnog društva. Održavaju se nekoliko puta tijekom semestra prema unaprijed određenom rasporedu koji je dostupan studentima i korisnicima na početku svakog semestra. Studenti kliničari u dogovoru sa svojim studentskim mentorima određuju studente koji će u određenom krugu posjetiti s drugim kolegama pojedini grad. Svaki student kliničar obavezan je sudjelovati u odlascima na vanjske klinike i o istome po povratku u rezidentnu kliniku sastaviti izvješće.

Osim vanjskih klinika, studenti kliničari izvan matične klinike dežurstva obavljaju i u raznim udrugama

Tijekom sudjelovanja u radu Pravne klinike student je obavezan:

- dežurati u rezidentnoj klinici
- sudjelovati pri pružanju besplatne pravne pomoći u vanjskim klinikama
- individualno istraživati i preliminarno obrađivati predmete za slučajeve koji su dodijeljeni u rad
- izraditi barem pet pravnih mišljenja
- odraditi praksu u jednoj od udruga civilnog društva s kojima Pravna klinika surađuje
- sudjelovati na redovnim sastancima grupe
- sudjelovati na periodičnim plenarnim sastancima

laju i u raznim udrugama civilnog društva i institucijama s kojima je Pravna klinika sklopila sporazum u suradnji. Suradnja se sastoji u raznim aktivnostima: katkad studenti kliničari pomažu udrugama u obavljanju poslova koji čine njihovu djelatnost, katkad se njihovim korisnicima direktno pomaže kroz pravno savjetovanje, a ponekad suradnja rezultira posebnim projektima raznog sadržaja i ciljeva (npr.

humanitarne akcije, izrada brošura, izlaganja, prezentacije, seminari, okrugli stolovi, tribine, studijske posjete i slično). Suradnja može rezultirati i posebnim projektima pa tako studenti kliničari organiziraju i sudjeluju u raznim humanitarnim akcijama, konferencijama, okruglim stolovima, tribinama, seminarima, izradama brošura i slično. Pravna klinika se također kontinuirano angažira na promicanju kliničkog pravnog obrazovanja i unaprjeđenju sustava besplatne pravne pomoći, ali i usavršavanju svoga rada i djelovanja. S time u vezi, nastoje se održavati studijske posjete u zemlji i inozemstvu te organizirati stručne edukacije i osposobljavanja za studente kliničare i suradnike Pravne klinike.

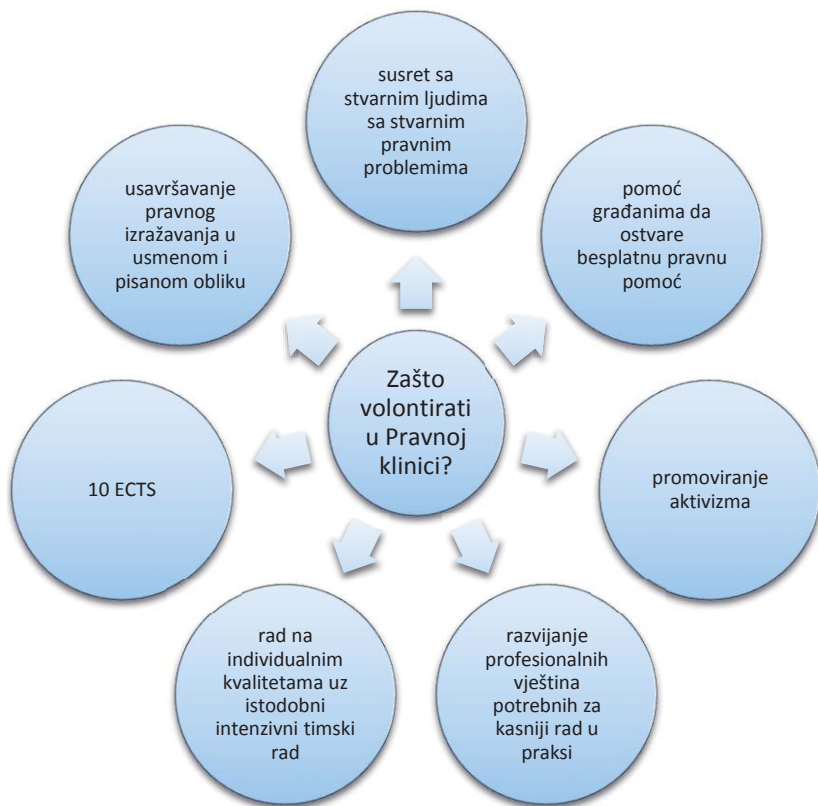
Na poslijetku, studenti kliničari imaju priliku razvijati svoje vještine pravnog izražavanja izradom tekstova za blog i za *Pro bono* – bilten Pravne klinike. Svoje aktivnosti studenti kliničari bilježe u dnevnik radova koji kasnije služi i kao temelj za izradu potvrde kojom ostvaruju 10 ECTS bodova u okviru praktičnih vježbi na petoj godini pravnog studija.

Osim 10 ECTS bodova volontiranjem u Pravnoj klinici studenti kliničari imaju jedinstvenu priliku

- doći u susret sa stvarnim ljudima sa stvarnim problemima
- pomoći građanima koji inače ne bi mogli ostvariti pravo na pravnu pomoć
- promovirati aktivizam i volonterski rad
- razviti profesionalne vještine potrebne za kasniji rad u praksi
- poraditi na individualnim kvalitetama uz istodobni intenzivan timski rad
- usavršiti pravno izražavanje u usmenom i pisanom obliku komunikacijom sa strankama i izradom pravnih mišljenja.

Koliko Pravna klinika može pomoći osobama u njihovu osobnom razvoju i karijeri najbolje svjedoče bivši kliničari koji su se nakon diplome zaposlili u brojnim odvjetničkim društvima, udrugama, trgovačkim društvima te tijelima državne i lokalne samouprave. Neki od njih i nakon završetka

fakulteta ponovo sudjeluju u radu Pravne klinike kao akademski mentori i vanjski suradnici.

PRAKTIČNE UPUTE ZA RAD SA STRANKAMA

a) Cilj pravnog savjetovanja i važnost etičkog pristupa u radu sa strankama

Stranke imaju različite motive zašto traže pravnu pomoć. Neke se žele samo informirati o svojim pravima i obvezama, neke žele alternativu onom što im je već poznato, a neke žele da im se u potpunosti razjasni pravna situacija da bi mogle razlučiti što trebaju, a što ne trebaju učiniti. Cilj informiranja i pravnog savjetovanja je jednostavan – stranci treba dati upravo ono što traži. Međutim, to neće uvijek biti moguće. Dok informiranje načelno ne predstavlja problem, pravno savjetovanje može dovesti do određenih etičkih dvojbi.

Tijekom pravnog savjetovanja moguće je naići na teške životne priče i okolnosti u kojima stranke žive. Unatoč tomu, katkad stjecanje određenih prava ili izbjegavanje određenih obveza jednostavno neće biti moguće, koliko god to stranke priželjkivale. U takvoj situaciji teško je stranci poručiti informacije koje ona ne želi čuti. Ipak, objektivna uloga pravnog savjetnika u takvom trenutku iznimno je važna. Jasno pojašnjenje da stranka ne može ostvariti zacrtano pravo ili da ga ne može ostvariti na zacrtan način predstavlja prijeko potrebnu pomoć u danim okolnostima. Davanje „lažne nade“ je nekorektno prema stranci, a može dovesti i do nastanka štete za stranku. To ne znači da stranka ne zaslužuje human pristup, već samo da pri pravnom savjetovanju uvijek treba zadržati objektivnost i nepristranost.

Pravnici često zaborave da pravni savjet nije svrha sam sebi. Prema strankama uvijek treba pokazati dužno poštovanje. To, s jedne strane, znači da pravno savjetovanje mora biti obavljeno tako da se maksimalno poštuje do-

stojanstvo stranke te, s druge strane, da pravni savjetnici moraju poduzeti sve raspoložive mjere za zaštitu osobnosti i privatnosti stranaka.

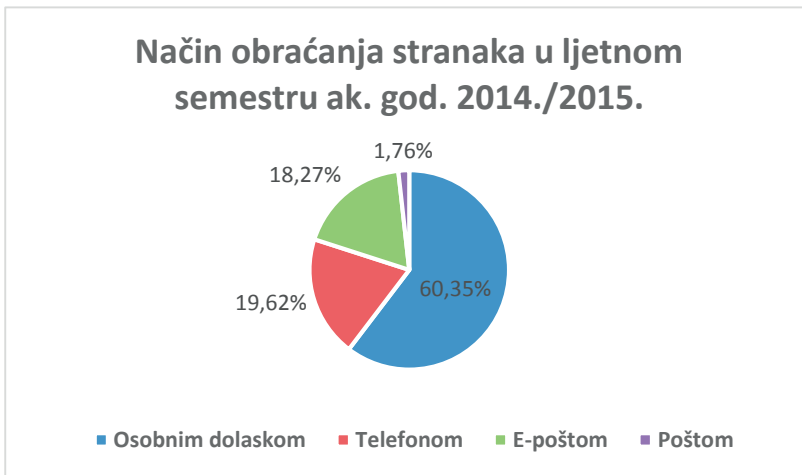
S time u vezi, valja spomenuti da zaštita povjerljivosti ima središnje značenje u pravnoj profesiji. U Kodeksu odvjetničke etike propisana je dužnost odvjetnika da čuva kao tajnu sve što je tijekom pružanja pravne pomoći saznao od stranke, a to uključuje sve spise, tonske, računalne, slikovne i slične zapise te depozite stranaka koji se nalaze u odvjetničkom uredu. Slična dužnost postoji za sve pravne savjetnike. Bez zaštite povjerljivosti nije moguće uspostaviti odnos povjerenja koji je prijeko potreban za dobivanje svih relevantnih informacija za rješavanje predmeta. Povjerljivost podrazumijeva i zaštitu osobnih podataka sukladno primjenjivim propisima. Da bi se strankama pružila sigurnost da će se s njihovim podacima koristiti pažljivo, stranke prilikom prvog kontakta s Pravnom klinikom potpisuju izjavu (Izjava za zaprimanje predmeta) kojom daju svoju privolu za korištenje osobnih podataka i suglasnost da se ti podaci iskoriste za pružanje besplatne pravne pomoći.

Poštovanje dostojanstva stranke prilikom pravnog savjetovanja znači puno poštovanje autonomije stranke i njezinih kognitivnih sposobnosti. Nisu sve stranke u jednakoj mjeri sposobne shvatiti značenje pojedinih pravnih normi. Stranke su različite s obzirom na dob, stupanj obrazovanja i slično, stoga cijela komunikacija, a pogotovo pravno savjetovanje, mora biti prilagođena osobnim karakteristikama stranke. To ne znači da strankama treba davati konkretne upute što trebaju raditi, već da pravni savjet mora u toj mjeri biti kvalitetno priopćen da stranka samostalno na temelju pravnog savjeta može donijeti najpovoljniju odluku. Stranka na taj način dobije što je htjela i – što je najvažnije – bez dojma da joj je određeno ponašanje nametnuto.

b) Komunikacija sa strankama

Komunikacija sa strankom najvažniji je dio kliničkog rada. Bilo da je riječ o prvom kontaktu sa strankom tijekom njezina obraćanja za pomoć, bilo da je riječ o intervjuu ili pak uručivanju informacije ili savjeta, komunikacija uvijek mora biti na najvišoj razini koja zadovoljava sve profesionalne standarde. To

podrazumijeva upotrebu hrvatskoga standardnog jezika, smiren ton, lagan ritam i razgovijetan govor koji stranka može lako razumjeti i pratiti.

Komunikacija sa strankama počinje već od trenutka kad se stranka obrati za pomoć. Način obraćanja stranke može biti različit: osobni dolazak, telefon, e-pošta ili pošta. Dolazak stranke u Pravnu kliniku u pravilu koordinira nadležni studentski administrator, bilo da stranci zakazuje termin u Knjizi narudžbi kad se stranka obrati osobno ili telefonom, bilo da neposredno unosi predmet u Klinikarij (online baza podataka kliničkih predmeta) u slučajevima kad se stranka obrati e-poštom ili poštom. Kad se stranke naručuju na intervju za vrijeme dežurstva, administrator upozorava stranku da je na intervju potrebno donijeti svu relevantnu dokumentaciju te uzima temeljne podatke o stranci, kao i privremenu preliminarnu pravnu kvalifikaciju koja se ubilježuje pokraj termina intervjuja. Kad je poznata makar privremena preliminarna pravna kvalifikacija, moguće je pristupiti pripremi za intervju.

Priprema za intervju sa strankom treba biti potpuna, ali to ne znači da uvijek mora biti složena i dugotrajna. To posebno vrijedi za studente koji su položili veliki broj kolegija pa imaju dovoljno predznanja u vezi s predmetom. Iako je predznanje poželjno i dobrodošlo, uvijek je dobro prije razgovora pročitati zakonske propise koji uređuju pravno područje kojeg se preliminarna pravna

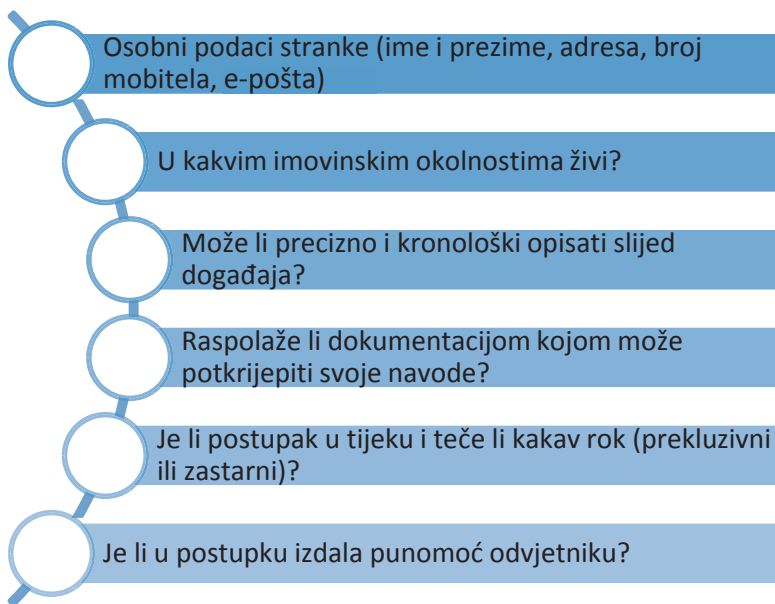
kvalifikacija tiče. Ovisno o raspoloživu vremenu, preporučljivo je natuknicama na komad papira ispisati ključna pravila u vezi s pojedinim institutima. Ipak, lako je moguće da će intervju vrlo brzo otkriti kako strankin problem uopće nije ono što je stranka navela prilikom narudžbe, već posve drugo pitanje. Izostanak pripreme nadoknadit će činjenica da se intervjui održavaju u timu pa se studenti međusobno mogu nadopunjavati.

Jednom kad stranka dođe u Pravnu kliniku na intervju, potrebno joj je izraziti srdačnu dobrodošlicu i ugodno je smjestiti u odgovarajuću prostoriju. Ukoliko su sve prostorije zauzete, stranku se može ljubazno uputiti da pričekaju u čekaonici. Na početku intervjua, pojašnjava se kako funkcionira rad u Pravnoj klinici i stranci daje na potpis i suglasnost Izjava za zaprimanje predmeta. Potom se uzimaju opći podaci o stranci (ime i prezime stranke, kontakt broj, e-adresa, adresa, podaci o imovini i zastupanju). Stranku se posebno upozorava koje predmete Pravna klinika ne uzima u rad. Ako stranka očito ne pripada krugu potencijalnih korisnika Pravne klinike, studenti odmah odbijaju predmet uz pojašnjenje osnove spomenute u Izjavi za zaprimanje predmeta. Ako predmet ne bude odbijen, jedan od studenata izlazi iz prostorije i izrađuje sken osobne iskaznice. Svaki izlazak iz prostorije i odsutnost studenata treba trajati što kraće vrijeme da se stranka ne bi osjećala nelagodno. Nakon skeniranja osobne iskaznice, stranka započinje s iznošenjem svog problema. U početku stranka govori slobodno, a u govoru se prekida jedino ako su potrebna razjašnjenja. Stranku je potrebno zamoliti da u odgovarajućem trenutku svoje tvrdnje potkrijepi dokumentacijom. Student koji ne postavlja pitanja stranci tijekom intervjua izrađuje bilješke koje će kasnije služiti kao podloga za izradu činjeničnog stanja predmeta. Nakon što stranka iznese svoja pitanja, studenti ponavljaju svoje shvaćanje činjeničnog stanja i postavljaju potrebna pitanja. Na temelju odgovora stranke izdvaja se relevantna dokumentacija i jedan od studenata izlazi iz prostorije radi skeniranja dokumentacije. Ako je moguće na temelju intervjua odrediti kojoj grupi pripada predmet, student koji skenira dokumentaciju može uzeti i odgovarajući podsjetnik radi postavljanja eventualnih dodatnih pitanja. Jedno od najvažnijih pitanja je je li stranka sudionik nekog sudskog ili upravnog postupka te teče li stranci kakav zakonski ili sudski rok. Također, ako je stranka sudionik

postupka, valja provjeriti je li u tom postupku opunomoćila odvjetnika. U svakom slučaju, intervju u pravilu traje do pola sata iako iz opravdanih razloga može trajati i dulje vrijeme. Za vrijeme intervjua potrebno je izbjegavati savjetovanje, a na svako inzistiranje stranke treba reagirati pojašnjavanjem kako Pravna klinika djeluje. Na kraju razgovora potrebno je imati:

- potpisanu Izjavu o preuzimanju
- sken osobne iskaznice
- sken relevantne dokumentacije
- detaljne bilješke o predmetu na temelju kojeg će se izraditi činjenično stanje predmeta (ispunjen obrazac za zaprimanje predmeta)
- ispunjen podsjetnik ako je ispunjavan

Odmah nakon razgovora, studenti uz pomoć studenta administratora predmet unose u Klinikarij.

Iako je intervju najvažniji oblik komunikacije sa strankama, moguće je da do razgovora sa strankama dođe i u drugim situacijama. Primjerice, moguće je da pojedini student izvjestitelj izravno telefonom preuzme predmet i uz nadzor studentskog mentora daje opću pravnu informaciju u kratkom roku nakon što predmet bude preuzet. U tom je slučaju bitno da se poštuju svi standardi koji vrijede za vrijeme intervjua.

c) Rad na predmetu

1. Odluka o zaprimanju predmeta

Iako Pravna klinika nastoji u rad preuzeti svaki predmet, prednost imaju pripadnici ugroženih socijalnih skupina i pojedinaца te druge osobe koje nisu u stanju koristiti svoja prava. Stoga je Pravna klinika ovlaštena otkloniti pružanje pravne pomoći izvan opsega određenog u odobrenim projektima, a osobito u predmetima u kojima bi pružanje pravne pomoći bilo u neskladu sa svrhom i funkcijom njena djelovanja.

Prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, primarna pravna pomoć može se pružiti u svakoj pravnoj stvari:

- a) ako podnositelj zahtjeva sam ne raspolaže dovoljnim znanjem i sposobnošću da svoje pravo ostvari
- b) ako podnositelju zahtjeva pravna pomoć nije osigurana na temelju posebnih propisa
- c) ako podneseni zahtjev nije očito neosnovan i
- d) ako su materijalne prilike podnositelja zahtjeva takve da bi plaćanje stručne pravne pomoći moglo ugroziti uzdržavanje podnositelja zahtjeva i članova kućanstva.

Pravna klinika je u svom Statutu razradila zakonske kriterije te stoga pridržava pravo odbiti predmete

1. osoba koje imaju na drugom mjestu osigurano pravno savjetovanje i zastupanje (npr. osoba koje su za isti ili slični predmet već izdale punomoć odvjetniku);

2. osoba koje prema ocjeni Klinike imaju dovoljno sredstava da si mogu osigurati profesionalno pravno zastupanje, a sadržaj slučaja nije od posebnog interesa za rad Klinike (npr. osoba čiji članovi kućanstva imaju iznadprosječne prihode, a pritom nije riječ o pripadniku ugrožene skupine građana);
3. osoba koje se ne ponašaju primjereno te uznemiruju studente i druge osobe u prostoru Klinike;
4. osoba koje ne odgovaraju na pozive, ne pružaju potrebne informacije, ne dostavljaju svoje kontaktne podatke ili nepravodobno reagiraju na upite ili zahtjeve za dopunu dokumentacije.

Također, Pravna klinika u načelu ne preuzima predmete

1. u kojima je potrebno primijeniti pravo neke strane države;
2. u kojima je zahtjev očito neosnovan i ima obilježja zlouporabe prava;
3. u kojima bi pružanje pravne pomoći bilo u neskladu sa svrhom i funkcijom njena djelovanja.

Pružanje besplatne pravne pomoći bez ikakvih kriterija osobama koje mogu ostvariti pravo na pravnu pomoć upotrebom vlastitih sredstava, bez da je predmet pritom od posebnog interesa za rad Pravne klinike, predstavljalo bi direktnu negaciju prava na besplatnu pravnu pomoć. Stoga je potrebno u najranijoj fazi uočiti da osoba ne pripada u krug potencijalnih korisnika Pravne klinike.

Da bi to bilo moguće, potrebno je već nakon provedenog intervjua i zaprimanja predmeta, po mogućnosti već pri prvom kontaktu sa strankom provjeriti

- je li osoba već izdala punomoć odvjetniku
- prosječan prihod članova kućanstva
- broj uzdržavanih osoba
- pripada li osoba nekoj od ugroženih skupina građana, odnosno je li:
 1. nezaposlena osoba
 2. umirovljenik

3. korisnik socijalne pomoći
4. osoba s invaliditetom
5. žrtva obiteljskog nasilja
6. žrtva ili svjedok kaznenih djela
7. žrtva diskriminacije
8. stranac ili tražitelj azila

Odluku o odbijanju predmeta treba donijeti na temelju svih raspoloživih podataka, a treba uzeti u obzir i broj predmeta u Pravnoj klinici te edukativno značenje predmeta. Prilikom donošenja odluke preporučljivo je pitati za savjet studentske mentore i nadležnog administratora. Razloge za odbijanje treba tumačiti što restriktivnije (npr. u pravilu zanemariti veće prihode ako je riječ o osobi s invaliditetom ili žrtvi obiteljskog nasilja) te pritom ne bi trebalo tražiti dokumentaciju koja bi dokazivala bilo koju od gore navedenih okolnosti (npr. izvadak iz evidencija porezne uprave, potvrdu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i sl.). Pravna klinika oduvijek se opirala administrativnim formalnostima i birokratskom pristupu te takve zahtjeve smatrala bespotrebnom preprekom ostvarivanju prava na pravnu pomoć. Zato se odbijanje predmeta odvija uz oprez i sveobuhvatnu prethodnu provjeru okolnosti u kojima stranka živi. Ne treba zanemariti ni edukativnu vrijednost pojedinih predmeta.

2. Odabir oblika pravne pomoći

Prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći:

- a) opća pravna informacija je oblik primarne pravne pomoći koji sadrži opću i načelnu uputu o pravnom uređenju pojedinog područja;
- b) pravni savjet je cjelovita uputa o načinu i mogućnostima rješavanja ostvarenja i/ili zaštite određenog prava korisnika.

Iako se isprva čini da je razlika između ovih dvaju oblika pravne pomoći jasna, praksa je pokazala da je katkad teško razlučiti traži li stranka samo infor-

maciju ili traži i konkretnu uputu za postupanje. Čak i kad se čini da stranku samo treba informirati o njezinim pravima, uvijek postoji opasnost da će ona opću pravnu informaciju protumačiti na svoj način i iz nje iščitati savjet kojeg zapravo nije ni bilo.

Izbor pravilnog oblika pravne pomoći je važan dio procesa pružanja same pomoći. Bez pravilna izbora postoji mogućnost da stranka neće uspjeti na adekvatan način riješiti svoj problem. Upravo suprotno, nepotpuna informacija ili neprecizna uputa strankin problem mogu još i intenzivirati. Primjerice, ako je stranci dana opća informacija kako napisati tužbu, i to za potrebe postupka koji joj ne bi savjetovali da pokrene, informacija može za stranku biti štetnija nego korisna. U slučaju neuspjeha morat će snositi troškove sudskih pristojbi, a možda i troškove zastupnika protivne stranke.

Razlikovanje je važno i iz praktičnih razloga jer se u Pravnoj klinici ne postupa jednako kad se daje opća pravna informacija i kad se daje pravni savjet. Studenti kliničari opću pravnu informaciju u pravilu daju u usmenom obliku, bez prethodne kontrole od strane akademskog mentora, ali uz prethodnu kontrolu studentskog mentora, dok se pravni savjet daje u obliku pravnog mišljenja kojeg pregledava grupa, studentski te akademski mentor.

Nemoguće je dati precizno pravilo kako postupiti u konkretnoj situaciji. Opća pravna informacija doista bi trebala biti kratka, sažeta i općenita. Čim odgovor postane prekompleksan ili prevelik da bi se dao u usmenom obliku, bolje je koristiti formu pravnog mišljenja. Isto vrijedi za situacije u kojima stranka traži procjenu svoje pravne situacije. Ne samo da studenti na taj način dobiju potrebnu potporu akademskog mentora, već i stranka tako dobije cjelovitu informaciju na temelju koje može donijeti odluku o svom daljnjem postupanju.

3. Istraživanje za potrebe rada na predmetu

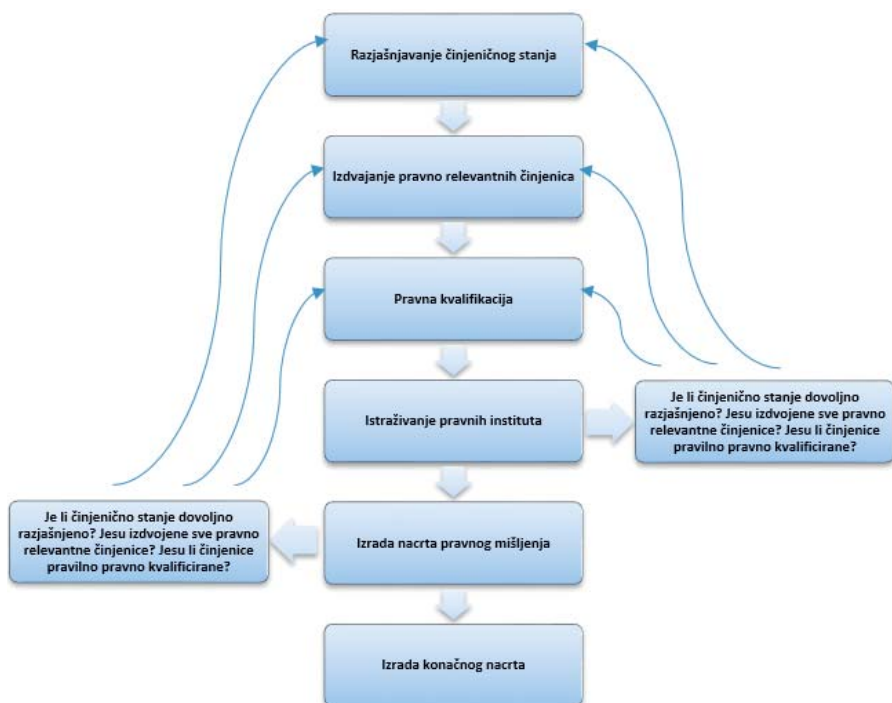
Istraživanje za potrebe rada na predmetu razlikuje se od znanstvenog istraživanja ili istraživanja za potrebe seminarskih i diplomskih radova. Istraživanje za potrebe rada na predmetu uvijek je praktično orijentirano i ima na umu strankin problem te cilj koji stranka želi postići. Uvijek se radi o konkretnom problemu konkretne osobe koji treba konkretno rješenje.

Već prvi korak je izrazito složen. Potrebno je iz velikog broja činjenica izdvojiti one koje su pravno relevantne, potom ih pravno kvalificirati da bi se potom nakon istraživanja stranci mogla predložiti određena rješenja. Da bi izdvajanje relevantnih činjenica bilo lakše, u Pravnoj klinici postoje podsjetnici za pojedina pravna područja. Već tijekom intervjua trebaju se postaviti ciljana pitanja koja služe razjašnjavanju strankina problema. Ako to nije učinjeno za vrijeme intervjua, liste je moguće ispuniti i naknadno, a po potrebi se stranka može ponovo kontaktirati. Na taj način već odgovor na pojedina pitanja u podsjetniku može uputiti što je zapravo strankin problem, a time i usmjeriti studenta izvjestitelja u pravom smjeru.

Studenti su slobodni u odabiru metoda istraživanja. Moguće je koristiti dostupne komentare zakona i udžbenike ili *online* baze podataka (Iusinfo, tražilica Digured i sl.). Ponekad će već korištenje općih internetskih tražilica (Google, Yahoo i sl.) „urodititi plodom“. Ponekad će propis biti nejasan pa od pomoći mogu biti i službenici državnih tijela. U kontaktiranju ministarstava i sličnih institucija bitno je zadržati povjerljivost podataka i zadržati se na informiranju i dobivanju potrebnih tumačenja.

Najteži dio istraživanja je zadržavanje sveobuhvatnosti uz istodobno izbjegavanje poplave informacija. Primjerice, kad stranke žele procjenu koja prava mogu ostvariti na temelju određene medicinske dijagnoze, pretraživanje pojmova iz intervjua u gore navedenim tražilicama mogu dovesti do velikog broja podzakonskih propisa. Neki od njih su važni propisi bez čijeg uzimanja u obzir nije moguće stranci dati potpuni savjet, međutim neki uređuju samo tehnička pitanja koja stranku mogu samo opteretiti i otežati joj shvaćanje svoje pravne situacije.

Najčešće će zapravo tek tijekom pripreme odgovora za opću pravnu informacije, odnosno prilikom izrade pisanih pravnih mišljenja postati jasno koji je strankin problem ili koje propise treba istraživati. Zato je dobro, koliko je to moguće, u svom radu konzultirati studentske, akademske i vanjske mentore koji mogu svojim iskustvom dati savjet u kojem bi smjeru trebalo ići istraživanje, pogotovo kod složenih predmeta.

4. Izrada pisanih pravnih mišljenja i drugih dokumenata

Pisanje pravnog mišljenja složen je proces. Što će se i kako reći stranci ovisit će i o tipu pravnog mišljenja, odnosno o tome koju svrhu stranka želi postići. Načelno, moguće su četiri situacije:

- stranka se želi informirati o načinu ostvarenja nekog prava/ispunjenja neke obveze
- stranka se želi informirati pripada li joj uopće određeno pravo/ima li uopće određenu obvezu
- stranka želi saznati kako najbolje razriješiti svoju pravnu situaciju
- kombinacija prethodno navedenih situacija

U prvom slučaju stranci je poznato da može ostvariti određeno pravo, ali ne zna kako ga ostvariti. Stranka zapravo traži odgovor na pitanje „*Kako?*“ Primjerice, stranku zanima kako može ostvariti pravo na prijevremenu starosnu mirovinu za koju zna da ispunjava uvjete. Cilj pravnog mišljenja je jasno pojasniti proceduru i stranci dati potpun odgovor. Tako će biti potrebno reći tko mora podnijeti zahtjev (npr. može li to učiniti i netko drugi za stranku i pod kojim uvjetima), kome se on podnosi (jasno naznačiti nadležno tijelo ili tijela, ako ih je više), na koji način (npr. usmeno, pisanim podneskom, na predviđenom obrascu i sl.) i u kojem roku (ako je takav propisom određen). Pritom nije potrebno ulaziti u procjene ima li stranka određeno pravo ili postoji li neka alternativa jer to nije ono što je stranka tražila. Zapravo će u jednostavnim situacijama ovaj savjet biti dan u obliku opće pravne informacije, a samo iznimno u obliku pravnog mišljenja, ako je sadržaj presložen ili preširok da bi se prenio usmeno.

U drugom slučaju stranka ne treba informaciju kako ostvariti neko pravo, već informaciju treba li ili ne pokrenuti odgovarajući postupak, odnosno poduzeti određenu radnju. Stranka zapravo traži odgovor na pitanje „*Da ili ne?*“. Primjerice, stranku zanima može li uspjeti u postupku za naknadu štete. Da bi se odgovorilo na takvo pitanje, puko preporučavanje propisa više nije dovoljno, već je potrebno nakon pojašnjenja propisa taj isti propis primijeniti na konkretno činjenično stanje. Potrebno je obratiti pažnju na poteškoće s kojima se davatelj savjeta pritom može susresti. Prva od poteškoća je nedostatak potrebnih informacija. Stranka neće uvijek dati potpune informacije, a tijekom intervjua neće uvijek biti postavljeno pravo pitanje. Druga poteškoća jest nepoznavanje stručnih pitanja na koja odgovor mogu dati samo odgovarajući vještaci. Istina, neće svako činjenično pitanje tražiti vještačku procjenu, ali će ona u velikom broju slučajeva biti potrebna. Kako Pravnoj klinici za sad takva procjena nije dostupna, u svakom pravnom mišljenju treba jasno naglasiti da se u izradi pravnog mišljenja nije konzultirao sudski vještak te da u tom smislu ne možemo precizno procijeniti ishod konkretnog postupka.

U trećem slučaju stranka se nalazi u određenoj pravnoj situaciji i zanima je koje joj pravne mogućnosti stoje na raspolaganju. Stranka zapravo traži

odgovor na pitanje „Što je u mojoj situaciji najbolje?“ Primjerice, stranka je potpisnica ugovora na temelju kojeg je stekla određeno pravo, ali možebitno ima interes pobijati taj isti ugovor. Ovdje ne samo da puko prepričavanje propisa nije dovoljno, već nije dovoljna ni uspješna primjena pravnog propisa na određeno činjenično stanje. U ovoj situaciji zapravo treba prepoznati koje pravne mogućnosti stoje stranci na raspolaganju te stranci jasno pojasniti prednosti i mane svakog od spomenutih rješenja, a sve s ciljem da bi stranka mogla donijeti odluku kako postupiti u predmetnoj situaciji. Krucijalno je da stranke same donesu odluku na temelju pravnog mišljenja. Stranka može imati svoje razloge zašto će se odlučiti na neku soluciju koja je možda za nju u cijelosti nepovoljna. Zadatak je davatelja pravnog savjeta jasno dati do znanja koje su posljedice takva odabira, ali odluku stranke ne treba preispitivati.

U svakom slučaju, kad god se stranka upućuje na određeni postupak, stranku ne treba savjetovati da se sama upušta u postupak, već je treba upozoriti na mogućnost i načine ostvarivanja prava na besplatnu sekundarnu pravnu pomoć. S obzirom da je moguće da stranka unatoč upozorenju postupak pokrene bez da prethodno zatraži besplatnu sekundarnu pravnu pomoć, bitno je da ostatak savjeta bude jasan i da su spomenute sve osnovne informacije za postupanje.

Što se tiče forme, iz pravnog mišljenja prije svega mora biti jasno *tko* ga je izradio i *kome* se ono daje. Podaci moraju biti potpuni i svatko u Pravnoj klinici mora moći odmah identificirati osobu i grupu koja je radila na pravnom mišljenju. Pravna klinika mora biti upoznata s time tko je izrađivao nacrt mišljenja, dakle tko je bio student izvjestitelj, koja grupa je na sastanku kojeg dana raspravljala o tom pravnom mišljenju, koji studentski i akademski mentori su ga pregledavali, koji administrator je zatvarao predmet i slično. S druge strane, stranke ne treba zbunjivati takvim informacijama, već je potrebno samo potpisom odgovarajućeg studenta administratora potvrditi da je procedura poštovana i da je pravno mišljenje autentično.

Pravno mišljenje nužno sadrži i *opis činjeničnog stanja* na temelju kojeg se izrađuje pravno mišljenje. Njega redovito prati i *popis dokumentacije* koju

je stranka dostavila Pravnoj klinici za potrebe izrade pravnog mišljenja. Činjenično stanje određuje koji se propisi primjenjuju, stoga je bez pravilno sastavljena činjeničnog stanja nemoguće dati ispravno pravno mišljenje. Rad na pravnom mišljenju ne bi trebalo započeti dok činjenično stanje nije u cijelosti razjašnjeno. Za potrebe razjašnjenja moguće je ponoviti intervju – telefonom ili na drugi odgovarajući način.

Glavni dio pravnog mišljenja je sam savjet. Pravno pisanje, bilo da je riječ o pravnom mišljenju, bilo da je riječ o raznim podnescima u postupcima, ima određenu *uvriježenu strukturu*. Struktura slijedi tradicionalnu pravnu logiku: prvo se pojašnjava određeni pravni propis (*praemissa maior*) koji se potom primjenjuje na konkretno činjenično stanje (*praemissa minor*) da bi se na temelju toga donio određeni zaključak (*conclusio*). Primjerice, ako je pitanje može li stranka sa 63 godine ostvariti pravo na starosnu mirovinu, prvo je potrebno pojasniti koji je propis primjenjiv na pitanje mirovine, zatim koje pretpostavke moraju biti ispunjene da bi osoba ostvarila pravo na starosnu imovinu, potom uzeti u obzir činjenično stanje i zaključno odgovoriti na pitanje stranke. Struktura je ključna za pravno savjetovanje jer stranke mogu pratiti i razumjeti samo redosljed koji je logičan i lako shvatljiv.

5. Kontrola rezultata rada na predmetu

Svakoj osobi je potrebno pružiti jednako kvalitetnu pravnu pomoć. To znači da ne smiju postojati razlike u usporedivim situacijama u odnosu na

- oblik pravne pomoći koji je strankama pružen (npr. ne smije jednoj stranci u usporedivoj situaciji biti dana opća pravna informacija, a drugoj pravno mišljenje)
- formu pravnog mišljenja ili opće pravne informacije (npr. ne smije se dogoditi da pojedina pravna mišljenja ne prođu kontrolu mentora)
- sadržaj dane informacije ili savjeta (npr. ne smije se dogoditi da se jednoj stranci daju informacije o postupku koji je potrebno pokrenuti za ostvarenje određenog prava, a drugoj u usporedivoj situaciji ne ili da se strankama u istovjetnoj situaciji daju različite informacije).

Da bi osigurala kvalitetu općih pravnih informacija i pravnih mišljenja, Pravna klinika uspostavila je sustav nadzora koji se temelji primarno na načelima timskog rada i autonomije, a tek podredno se pristupa formalnom nadzoru pravnih stručnjaka.

Opće informacije daju se u usmenom obliku, bez kontrole akademskih i vanjskih mentora. Grupa samostalno istražuje pravno pitanje te potom student izvjestitelj pod kontrolom grupe i studentskog mentora samostalno stranci u usmenom obliku daje opću pravnu informaciju. Da bi informacija bila što kvalitetnija, potiče se da se opće pravne informacije ne daju odmah po zaprimanju predmeta, već nakon konzultiranja grupe i studentskog mentora, kako bi stranci bila dana sveobuhvatna informacija.

Kontrola pravnih mišljenja provodi se unutar same grupe, a potom i preko akademskih i vanjskih mentora. Naime, nakon što studenti u grupi te studentski mentor usuglase nacrt pravnog mišljenja, pregledava ga akademski mentor – suradnik ili nastavnik Pravnog fakulteta u Zagrebu, ili vanjski suradnik – pravni praktičar s potrebnim iskustvom.

Da bi kontrola akademskih i vanjskih mentora bila moguća, važno je da studenti kliničari u najvećoj mogućoj mjeri surađuju sa svojim mentorima. To prije svega podrazumijeva kvalitetnu komunikaciju. Naiđu li studenti u radu na određene poteškoće, moraju svoje mentore na to upozoriti jer ih bez adekvatne i pravodobne informacije nije moguće riješiti. Nadalje, od studenata kliničara očekuje se uvažavanje iskustva i znanja starijih kolega, ali i više od toga – uzimanje u obzir vremena i stvarnih mogućnosti pojedinih mentora.

Preuzimanje predmeta u kojima bi pravna mišljenja trebala biti izrađena, pa onda i pregledana, u nerealno kratkim rokovima nisu korektna prema mentorima, ali nisu korektna ni prema strankama jer im je obećano nešto što u postavljenom roku neće biti moguće. U situacijama gdje nije moguće dati pravno mišljenje s potpunom kontrolom potrebno je zadržati se na davanju općih pravnih informacija. Primjerice, ako stranka traži pravno mišljenje o tome može li uspjeti s prigovorom u određenom postupku, a rok za prigovor ističe dan nakon, studenti bi trebali dati opću pravnu informaciju o sadržaju i

formi prigovora, ali bez ulaženja u pravne procjene koje moraju biti predmet pravnog mišljenja.

6. Informiranje i savjetovanje stranke

Po završetku rada na predmetu potrebno je stranci dati opću pravnu informaciju ili uručiti pravno mišljenje kojim joj se u konačnici pruža pravna pomoć zbog koje se obratila Pravnoj klinici. Stranci se pravno mišljenje uručuje osobno u prostorijama Pravne klinike, odnosno uz pomoć studenta administratora poštom ili elektroničkom poštom, dok se opća pravna informacija može dati i telefonski. Tek pošto stranka primi pravno mišljenje ili opću pravnu informaciju, može se reći da je pravna pomoć pružena.

Studenti kliničari trebaju nastojati pružiti pravnu pomoć poštujući sva pravila pravne struke i profesionalne etike. To ujedno podrazumijeva da studenti i prilikom informiranja stranke o njezinim pravima zadrže objektivnost i nepristranost, ali i pristupe stranci tako da ih ona može pratiti i razumjeti. Vodeći računa o dostojanstvu stranke treba imati na umu da nisu sve stranke jednako sposobne shvatiti značenje pravnih termina te je potrebno komunikaciju prilagoditi tako da stranka na temelju dane informacije može samostalno donijeti odluku o svojim daljnjim pravnim koracima. Strankama na posljetku treba zahvaliti na povjerenju što su se obratile Pravnoj klinici i, ako je potrebno, ponoviti im kontakt informacije Pravne klinike za slučaj ponovne potrebe za pravnom pomoći.

7. Shema rada u Pravnoj klinici

STUDIJA SLUČAJA: KAKO PRUŽITI PRAVNU POMOĆ?

a) Činjenično stanje

Stranka je na temelju ugovora o darovanju nekretnina od 11. srpnja 2003. godine kćeri jedinici darovala svoj suvlasnički udio u obiteljskoj kući, a što je na odgovarajući način uknjiženo u zemljišnim knjigama. Stranka tvrdi kako je ugovor o darovanju sklopila zbog prijetnje njezina tadašnjeg supruga da će je pretući. U međuvremenu se stranka zbog trajno narušenih bračnih odnosa doista razvela sa svojim suprugom i nastavila živjeti u kući s kćeri i njezinim suprugom. S godinama su se odnosi s kćeri bitno pogoršali. Stranka više ne želi trpjeti konstantne prepirke i teško vrijeđanje koje traje više od pola godine pa sad želi pobijati ugovor o darovanju jer je, tvrdi, sklopljen pod prijetnjom. Prima minimalnu mirovinu i nema dovoljno sredstava za vlastito uzdržavanje.

Stranku zanima može li uspješno pobijati ugovor o darovanju s obzirom na prijetnje iz 2003. godine?

b) Rad na predmetu

1. Sažetak relevantnih informacija

Prije svega je potrebno od velikog broja informacija izdvojiti one koje su relevantne:

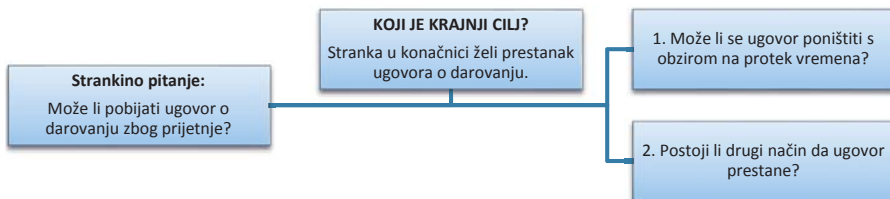
Podaci iz činjeničnog stanja	Relevantna informacija	Što treba istražiti?
Stranka je na temelju ugovora o darovanju nekretnina od 11. srpnja 2003. godine kćeri jedinici darovala svoj suvlasnički udio u obiteljskoj kući.	Ugovor je sklopljen prije više od 12 godina.	Zakonske rokove za podnošenje tužbe ako takvi postoje.
Stranka tvrdi kako je ugovor o darovanju sklopila zbog prijetnje njezinog tadašnjeg supruga da će je pretući.	Ugovor je sklopljen na temelju prijetnje.	Pretpostavke za poništaj ugovora zbog prijetnje.
Stranka više ne želi trpjeti konstantne prepirke i teško vrijeđanje koje traje više od pola godine pa sad želi pobijati ugovor o darovanju jer je sklopljen pod prijetnjom.	Između darovatelja i obdarenika već šest mjeseci traju prepirke i teško vrijeđanje.	Može li ugovor o darovanju prestati zbog narušenja odnosa između darovatelja i obdarenika? Ako da, istražiti pretpostavke za prestanak.
Prima minimalnu mirovinu i nema dovoljno sredstava za vlastito uzdržavanje.	Stranka nema dovoljno sredstava za uzdržavanje.	Može li ugovor o darovanju prestati zbog nedostatnih sredstava za uzdržavanje darovatelja? Ako da, istražiti pretpostavke za prestanak.

2. Analiza problema

Stranku zanima može li ostvariti određeno pravo. Iako ona spominje poništaj radi prijetnje, treba voditi računa da se radi o pravnom laiku koji ne poznaje kompleksnost pravnih propisa. Moguće je da je za takvu mogućnost čula iz druge ili treće ruke. Stoga je potrebno teleološki tumačiti strankino pitanje.

Što je zapravo stranka htjela kad je pitala može li pobijati ugovor o darovanju zbog prijetnje? Stranka je htjela da ugovor o darovanju prestane jer nije u dobrim odnosima sa svojom kćeri. Razlog zašto pita može li ga pobijati zbog prijetnje je što je riječ o jedinom razlogu za koji stranka zna da može okončati ugovor, ali to dakako ne znači da ne postoje drugi razlozi koji bi mogli dovesti do prestanka ugovora.

Prema tome, u strankinom je interesu proširiti izvorno pitanje i dati joj pregled pravnih mogućnosti sa svim prednostima i nedostacima koji će joj omogućiti da samostalno donese ispravnu odluku.

Da bi to bilo moguće, potrebno je istražiti ne samo propise o poništaju već i propise o ostalim načinima prestanka ugovora koji bi mogli doći u obzir. S obzirom na protek vremena, potrebno je voditi računa o svim zakonskim pretpostavkama, prema tome i rokovima za podnošenje odgovarajuće tužbe i slično.

Nakon istraživanja rezultat bi trebalo biti pravno mišljenje četvrtog tipa (stranku zanima kako ostvariti određeno pravo, ali *de facto* ujedno pita i kako najbolje razriješiti svoju situaciju), stoga će pravni savjet trebati tako i formulirati.

3. Relevantni propisi

Zakon o obveznim odnosima

(NN 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015)

Članak 225.

Tražbine zastarijevaju za pet godina ako zakonom nije određen neki drugi rok zastare.

Članak 279.

- (1) Ako je ugovorna strana ili netko treći nedopuštenom prijetnjom izazvao opravdani strah kod druge strane tako da je ona zbog toga sklopila ugovor, druga strana može zahtijevati da se ugovor poništi.
- (2) Strah se smatra opravdanim ako se iz okolnosti vidi da je ozbiljnom opasnošću ugrožen život, tijelo ili drugo značajno dobro ugovorne strane ili treće osobe.

Članak 335.

- (1) Pravo zahtijevati poništaj pobojnog ugovora prestaje istekom roka od jedne godine od saznanja za razlog pobojnosti, odnosno od prestanka prisile.
- (2) To pravo u svakom slučaju prestaje istekom roka od tri godine od dana sklapanja ugovora.

Članak 493.

- (1) Darovatelj koji nakon ispunjenja ugovora o darovanju toliko osiromaši da više nema sredstava za svoje nužno uzdržavanje, a nema ni osobe koja ga je po zakonu dužna uzdržavati, može opozvati darovanje i od obdarenika zahtijevati povrat dara.
- (2) Darovanje se može opozvati samo ako se dar ili njegova vrijednost još nalazi u imovini obdarenika, te ako se i obdarenik ne nalazi u oskudici

glede svog uzdržavanja i uzdržavanja osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati.

- (3) Obdarenik nije dužan vratiti dar ako darovatelju osigura sredstva koja mu nedostaju za uzdržavanje u granicama opravdanih potreba.
- (4) Darovatelj ne može opozvati darovanje i zahtijevati povrat dara ako se namjerno ili grubom nemarnošću doveo u oskudicu ili ako je od predaje dara proteklo deset godina za nekretnine, odnosno pet godina za pokretnine.

Članak 494.

- (1) Darovatelj može opozvati darovanje zbog grube nezahvalnosti obdarenika.
- (2) Gruba nezahvalnost podrazumijeva da je obdarenik učinio prema darovatelju ili nekom od članova njegove uže obitelji djelo kažnjivo po kaznenim propisima ili se teže ogriješio o zakonom utvrđene dužnosti prema darovatelju ili članu njegove uže obitelji.
- (3) Nasljednik darovatelja može opozvati darovanje samo ako je obdarenik namjerno usmratio darovatelja ili ga je spriječio da opozove darovanje.
- (4) Darovanje se ne može opozvati zbog grube nezahvalnosti koju je darovatelj oprostio obdareniku.
- (5) Odricanje od prava na opoziv zbog grube nezahvalnosti obdarenika nema pravni učinak.

Članak 496.

- (1) Darovanje se opoziva pisanom izjavom upućenom obdareniku.
- (2) Potpis na izjavi mora biti ovjeren od strane javnog bilježnika.

Članak 497.

Pravo na opoziv darovanja prestaje istekom godine dana od dana kad je osoba koja ima pravo na opoziv saznala za razlog opoziva, ako ovim ili posebnim zakonom nije drukčije određeno.

Članak 498.

(1) U slučaju opoziva darovanja obdarenik je dužan vratiti dar, odnosno njegovu vrijednost.

(2) Na vraćanje dara primjenjuju se odredbe ovoga Zakona o stjecanju bez osnove.

Gorenc, V., Komentar Zakona o obveznim odnosima, RRIF, Zagreb, 2005., str. 760:

„Prema zakonskoj formulaciji jasno je da se može raditi o bilo kojem djelu koje je kažnjivo prema kaznenim propisima – jasno je da nije nužna kaznena osuda i da se o tome može kao i o prethodnom pitanju rješavati izvan kaznenog postupka.“

c) Pravni savjet

I. Može li se ugovor poništiti s obzirom na protek vremena?

Pravo	Prijetnja predstavlja razlog poboynosti (članak 279., stavak 1. Zakona o obveznim odnosima) i osoba koja je zbog prijetnje sklopila ugovor može ga pobijati u roku od godine dana od kada je saznala za prijetnju, ali u svakom slučaju u roku od tri godine od kada je ugovor sklopljen (članak 335. Zakona o obveznim odnosima).
Činjenice	Stranka je za prijetnju saznala uoči sklapanja ugovora, dakle najkasnije 11. srpnja 2003. godine.
Zaključak	Slijedom navedenog, više nije moguće zahtijevati poništaj ugovora jer su protekli svi zakonski rokovi.

II. Ako ne, može li ugovor prestati na drugi način?

Pravo	<p>Međutim, stranci treba svratiti pažnju na činjenicu da već izvršen ugovor o darovanju može biti opozvan u slučaju osiromašenja darovatelja i zbog tzv. grube nezahvalnosti obdarenika. Tada je obdarenik dužan vratiti dar (članak 498. Zakona o obveznim odnosima). Da bi stranka mogla tražiti povrat na temelju osiromašenja, potrebno je</p> <ul style="list-style-type: none"> • da nema sredstava za nužno uzdržavanje • da pravo na uzdržavanje ne može ostvariti na drugi način • da obdarenik ima dovoljno sredstava za nužno uzdržavanje • da nije proteklo više od deset godina ako je darovana nekretnina (članak 493. Zakona o obveznim odnosima). <p>Opoziv darovanja zbog grube nezahvalnosti moguće je ako je obdarenik učinio prema darovatelju ili nekom od članova njegove uže obitelji djelo kažnjivo po kaznenim propisima ili se teže ogriješio o zakonom utvrđene dužnosti prema darovatelju ili članu njegove uže obitelji (članak 494. Zakona o obveznim odnosima). U svakom slučaju, darovanje se opoziva pisanom izjavom upućenom obdareniku na kojoj je potpis darovatelja ovjeren (članak 496. Zakona o obveznim odnosima), s time da je to potrebno učiniti najkasnije u roku od jedne godine od saznanja za razlog opoziva (članak 497. Zakona o obveznim odnosima). Ako obdarenik odbije vratiti predmet ugovora, darovatelj je dužan zatražiti njegovo vraćanje (članak 498. Zakona o obveznim odnosima) u roku od pet godina (članak 224. Zakona o obveznim odnosima).</p>
Činjenice	<p>Prema informacijama koje su nam na raspolaganju, stranka nema dovoljno sredstava za osnovno uzdržavanje. Od sklapanja ugovora proteklo je više od deset godina. Ipak, stranka trpi uvrede koje su kažnjive sukladno kaznenim propisima.</p>
Zaključak	<p>Slijedom navedenog, kako je od sklapanja ugovora proteklo više od deset godina, više nije moguće opozvati darovanje zbog osiromašenja. S druge strane, ako stranka trpi uvrede, postoji mogućnost za opoziv darovanja zbog grube nezahvalnosti jer je od uvreda prošlo manje od godine dana. Darovanje bi trebala opozvati pisanom izjavom upućenom kćeri, s tim da potpis na izjavi mora biti ovjeren kod javnog bilježnika. Ako kćer odbije vratiti stan, stranka bi morala zatražiti njegovo vraćanje u zastarnom roku od pet godina</p>
Upozorenja stranci	<p>Međutim, stranku treba upozoriti da nemamo preciznu informaciju o kakvim je događajima riječ te da gornje mišljenje vrijedi samo ako se doista radilo o uvredama. Također, stranku je potrebno upoznati s troškovima ovjere potpisa kod javnog bilježnika i mogućnostima podnošenja zahtjeva za besplatnu sekundarnu pomoć ako bude potrebno pokrenuti parnični postupak za povrat nekretnine.</p>